

INNOVATSION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№9

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar

Crossref

OpenAIRE

С/БЕРИЕНИКА

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

9-jild
9-son
Sentyabr, 2026

September, 2026
Volume 9
Number 9

**ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА**
**Научно-практический
электронный журнал**

INNOVATIVE ECONOMY
**Electronic scientific and
practical journal**

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich - i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg‘unovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazlitdin Baxadirovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD)

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобоккулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакон Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

“REGENERATIV” QISHLOQ XO‘JALIGIDA O‘SIMLIKCHILIK VA CHORVACHILIK INTEGRATSIYASINING TASHKILIY-IQTISODIY SAMARADORLIGI

Hamroqulov Islomjon Qo‘ziboy o‘g‘li

ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИНТЕГРАЦИИ РАСТЕНИЕВОДСТВА И ЖИВОТНОВОДСТВА В «РЕГЕНЕРАТИВНОМ» СЕЛЬСКОМ ХОЗЯЙСТВЕ

Хамрокулов Исломжон Кузибой угли

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC EFFICIENCY OF CROP AND LIVESTOCK INTEGRATION IN REGENERATIVE AGRICULTURE

Hamroqulov Islomjon Qo‘ziboy o‘g‘li

Annotatsiya. Ushbu maqolada regenerativ qishloq xo‘jaligi sharoitida o‘simlikchilik va chorvachilik tarmoqlarini integratsiyalashning tashkiliy-iqtisodiy samaradorligi tadqiq etilgan. O‘simlikchilik va chorvachilik o‘rtasidagi o‘zaro resurs almashinuvi, ishlab chiqarish chiqindilaridan qayta foydalanish, tuproq unumdorligini tiklash, ozuqa bazasini mustahkamlash hamda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Integratsiyalashgan xo‘jalik yuritish modeli orqali yer, suv, mehnat va moddiy resurslardan oqilona foydalanish, mahsulot tannarxini pasaytirish, xo‘jalik daromadlarini diversifikatsiya qilish va iqtisodiy barqarorlikni oshirishning tashkiliy-iqtisodiy jihatlari asoslangan. Shuningdek, regenerativ yondashuvning an‘anaviy qishloq xo‘jaligi tizimiga nisbatan ekologik va iqtisodiy ustunliklari, xususan, organik moddalarning tabiiy aylanishini ta‘minlash, tashqi resurslarga qaramlikni kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish imkoniyatlari yoritilgan. Tadqiqot natijalari o‘simlikchilik va chorvachilikni yagona ishlab chiqarish tizimida uyg‘unlashtirish qishloq xo‘jaligi korxonalarining uzoq muddatli iqtisodiy samaradorligi va resurs barqarorligini ta‘minlashga xizmat qilishini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: regenerativ qishloq xo‘jaligi, o‘simlikchilik, chorvachilik, integratsiya, tashkiliy-iqtisodiy samaradorlik, resurslardan oqilona foydalanish, tuproq unumdorligi, ozuqa bazasi, ishlab chiqarish xarajatlari, iqtisodiy barqarorlik.

Аннотация. В статье исследуется организационно-экономическая эффективность интеграции растениеводства и животноводства в условиях регенеративного сельского хозяйства. Проанализированы возможности взаимного использования ресурсов между растениеводством и животноводством, повторного использования производственных отходов, восстановления плодородия почв, укрепления кормовой базы и снижения производственных затрат. Обоснованы организационно-экономические аспекты рационального использования земельных, водных, трудовых и материальных ресурсов, снижения себестоимости продукции, диверсификации доходов хозяйств и повышения их экономической устойчивости на основе интегрированной модели ведения сельского хозяйства. Рассмотрены экологические и экономические преимущества регенеративного подхода по сравнению с традиционной системой сельского хозяйства, в том числе обеспечение естественного кругооборота органического вещества, снижение зависимости от внешних ресурсов и повышение эффективности производства. Результаты исследования показывают, что объединение растениеводства и животноводства в единую производственную систему способствует повышению долгосрочной экономической эффективности сельскохозяйственных предприятий и устойчивости их ресурсного потенциала.

Ключевые слова: регенеративное сельское хозяйство, растениеводство, животноводство, интеграция, организационно-экономическая эффективность, рациональное использование ресурсов, плодородие почв, кормовая база, производственные затраты, экономическая устойчивость.

Abstract. This article examines the organizational and economic efficiency of integrating crop and livestock production within regenerative agriculture. The study analyzes opportunities for resource exchange between crop and livestock sectors, the reuse of production residues, restoration of soil fertility, strengthening of the feed base, and reduction of production costs. The organizational and economic aspects of the rational use of land, water, labor, and material resources, reduction of production costs, diversification of farm income, and improvement of economic sustainability through an integrated farming model are substantiated. The study also highlights the environmental and economic advantages of regenerative agriculture compared with conventional farming systems, particularly in terms of maintaining the natural cycling of organic matter, reducing dependence on external inputs, and improving production efficiency. The findings indicate that integrating crop and livestock production within a unified farming system can contribute to the long-term economic efficiency of agricultural enterprises and enhance the sustainability of their resource base.

Keywords: regenerative agriculture, crop production, livestock production, integration, organizational and economic efficiency, rational use of resources, soil fertility, feed base, production costs, economic sustainability.

KIRISH

Qishloq xo'jaligida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan bir vaqtda yer, suv va biologik resurslardan oqilona foydalanish, tuproq unumdorligini saqlash va ishlab chiqaruvchilarning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash muhim vazifalardan hisoblanadi. An'anaviy ishlab chiqarish tizimlarida tashqi o'g'itlar, yem-xashak va boshqa moddiy resurslarga yuqori darajada bog'liqlik ishlab chiqarish tannarxining ortishiga olib kelishi mumkin. Shu jihatdan regenerativ qishloq xo'jaligi mavjud resurslarni tiklash va takror ishlab chiqarishga yo'naltirilgan istiqbolli yondashuv sifatida ahamiyat kasb etmoqda.

Regenerativ qishloq xo'jaligining muhim tamoyillaridan biri o'simlikchilik va chorvachilikni yagona ishlab chiqarish tizimiga integratsiyalashdir. Mazkur yondashuvda o'simlikchilikda hosil bo'ladigan ekin qoldiqlari va yem-xashak resurslari chorvachilikda foydalaniladi, chorvachilikda hosil bo'ladigan go'ng va boshqa organik chiqindilar esa qayta ishlanib, ekin maydonlariga organik o'g'it sifatida qaytariladi. Natijada "o'simlikchilik – chorvachilik – organik chiqindilar – tuproq – o'simlikchilik" ko'rinishidagi resurs aylanishi shakllanadi. Regenerativ qishloq xo'jaligi bo'yicha tadqiqotlarda chorvachilik integratsiyasi, kompostlash, ekinlar diversifikatsiyasi va tuproqqa ishlovni kamaytirish oziqa moddalarini aylanishini yaxshilash va tuproq sifatini tiklashga xizmat qiluvchi muhim amaliyotlar sifatida ko'rsatilgan.

Integratsiyaning iqtisodiy mohiyati bir tarmoqning qo'shimcha mahsuloti yoki chiqindisini boshqa tarmoq uchun ishlab chiqarish resursiga aylantirish bilan izohlanadi. Bu jarayon xo'jalikning tashqi resurslarga bog'liqligini kamaytirish imkonini beradi. Masalan, xo'jalikda yetishtirilgan yem-xashak va ekin qoldiqlaridan chorva ozuqasi sifatida foydalanish tashqaridan ozuqa xarid qilish xarajatlarini kamaytiradi. Chorva go'ngini kompost yoki boshqa organik o'g'it shaklida qayta ishlash esa mineral o'g'it xarajatlarining bir qismini ichki resurslar hisobidan qoplash imkoniyatini yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda regenerativ qishloq xo'jaligi sharoitida o'simlikchilik va chorvachilik integratsiyasining tashkiliy-iqtisodiy samaradorligini baholash uchun tizimli tahlil, qiyosiy tahlil, monografik kuzatuv, iqtisodiy-statistik hamda hisob-kitob usullaridan foydalaniladi. Tadqiqot doirasida

integratsiyalashgan va ixtisoslashgan xo'jalik yuritish tizimlari ishlab chiqarish xarajatlari, mahsulot tannarxi, rentabellik, resurslardan foydalanish samaradorligi, ozuqa bilan o'zini ta'minlash darajasi va tuproq unumdorligini saqlash imkoniyatlari bo'yicha taqqoslanadi. O'simlik qoldiqlarining chorvachilikda ozuqa sifatida ishlatilishi, chorvachilik chiqindilarining organik o'g'it sifatida o'simlikchilikka qaytarilishi va shu asosda yopiq resurs aylanishini shakllantirishning iqtisodiy samarasi alohida baholanadi. Natijalarni umumlashtirishda induksiya, deduksiya va ilmiy abstraksiyalash usullaridan foydalaniladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Birinchidan, Veyssset va hammualliflar aralash o'simlikchilik-chorvachilik xo'jaliklarining iqtisodiy va ekologik samaradorligini ixtisoslashgan xo'jaliklar bilan qiyosiy baholagan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, integratsiyalashgan xo'jaliklarning yalpi marjasi har doim ham ixtisoslashgan xo'jaliklarnikidan yuqori bo'lmas-da, ular ishlab chiqarish resurslari va mahsulotlar narxlaridagi tebranishlarga nisbatan barqarorroq bo'lishi mumkin. Shuningdek, bunday xo'jaliklarda ayrim ishlab chiqarish xarajatlari kamayishi va azot ifloslanishi xavfi pasayishi aniqlangan. Bu holat o'simlikchilik va chorvachilik integratsiyasining iqtisodiy barqarorlikni oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatadi.

Ikkinchidan, Peyraud, Taboada va Delaby o'simlikchilik va chorvachilikni integratsiyalashgan holda tashkil etish resurslarning ichki aylanishini kuchaytirishi, mineral o'g'itlar va boshqa tashqi resurslarni xarid qilishga bo'lgan ehtiyojni kamaytirishi mumkinligini asoslaydi. Mualliflar bunday tizimlarda ozuqa moddalarining qayta aylanishi yaxshilanishi, yer resurslaridan samaraliroq foydalanilishi hamda iqtisodiy samaradorlik bilan ekologik barqarorlikni uyg'unlashtirish imkoniyati mavjudligini ta'kidlaydi. Mazkur yondashuv regenerativ qishloq xo'jaligining resurslarni qayta tiklash va ichki imkoniyatlardan foydalanish tamoyillariga bevosita mos keladi.

Uchinchidan, Sekaran va hammualliflar integratsiyalashgan o'simlikchilik-chorvachilik tizimlarini oziq-ovqat xavfsizligi, iqtisodiy daromadlilik va ekologik barqarorlik nuqtai nazaridan tahlil qilgan. Ularning xulosalariga ko'ra, integratsiya asosiy ekinlar hosildorligini oshirish, xo'jalik daromadlarini diversifikatsiya qilish, resurslardan foydalanish samaradorligini yaxshilash hamda iqlimiy va bozor

xatarlariga chidamlilikni kuchaytirishi mumkin. Shu bilan birga, bunday tizimlarning samaradorligi bozor sharoitlari, infratuzilma, mehnat resurslari, texnologiyalar va institutsional qo'llab-quvvatlash darajasiga bog'liq.

TAHLIL VA NATIJALAR

Xalqaro tadqiqotlarda mazkur bog'liqlik miqdoriy jihatdan ham tasdiqlangan. Integratsiyalashgan xo'jalik tizimlarini o'rgangan Paramesh va hammualliflar tadqiqotida qariyb 10 tonna organik modda qayta aylantirilgan bo'lib, uning 52 foizga yaqini sut chorvachiligi komponentiga to'g'ri kelgan. Resurslarni xo'jalik ichida qayta aylantirish natijasida 55 kg azot, 17 kg fosfor va 76 kg kaliy qayta ta'minlangan. Bu natija chorvachilik chiqindilarining nafaqat ekologik, balki iqtisodiy qiymatga ega resurs ekanligini ko'rsatadi.

Integratsiyalashgan tizimning yana bir muhim xususiyati daromadlarni diversifikatsiyalash

imkoniyatidir. Faqat bitta turdagi ekin yoki mahsulot ishlab chiqarishga ixtisoslashgan xo'jalik bozor narxlar, iqlim sharoiti va hosildorlikdagi o'zgarishlarga nisbatan ko'proq tавakkalchilikka ega bo'ladi. O'simlikchilik bilan bir qatorda chorvachilik, parrandachilik yoki organik o'g'it ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish daromadlarning bir nechta manba hisobidan shakllanishiga yordam beradi. Shanmugam va hammualliflarning (2024) bir gektarlik integratsiyalashgan xo'jalik modelida ekinchilik, bog'dorchilik, qoramolchilik, echkichilik, parrandachilik va vermikompost ishlab chiqarish birlashtirilgan bo'lib, tizim 475 kishi-kun bandlikni ta'minlagan. Tadqiqotda integratsiya sof daromad, foyda-xarajat nisbati va xo'jalik barqarorligini oshiruvchi omil sifatida baholangan.

1-jadval

O'simlikchilik va chorvachilik integratsiyasining ayrim iqtisodiy va regenerativ natijalari⁴¹

Ko'rsatkich	Empirik natija	Tashkiliy-iqtisodiy ahamiyati
Organik moddalarni qayta aylantirish	qariyb 10 t	Chiqindilar ikkilamchi resursga aylanadi
Chorvachilikning organik moddadagi hissasi	52%	Organik o'g'it bazasi kengayadi
Qayta ta'minlangan azot	55 kg N	Mineral o'g'itga ehtiyoj qisqaradi
Qayta ta'minlangan fosfor	17 kg P	Oziqa moddalaridan foydalanish yaxshilanadi
Qayta ta'minlangan kaliy	76 kg K	Ichki resurslardan foydalanish oshadi
Integratsiyalashgan modeldagi bandlik	475 kishi-kun	Qishloq joylarda bandlik va daromad imkoniyati ortadi

Jadval ma'lumotlari o'simlikchilik va chorvachilik integratsiyasining iqtisodiy samarasi faqat mahsulot hajmining oshishi bilan cheklanmasligini ko'rsatadi. Resurslarning qayta aylanishi mineral o'g'it va boshqa tashqi ishlab chiqarish vositalariga ehtiyojning bir qismini ichki manbalar hisobidan qoplashga imkon beradi. Shu bilan birga, qo'shimcha ishlab chiqarish yo'nalishlarining shakllanishi qishloq joylarda bandlik va daromad manbalarini kengaytiradi. Biroq jadvaldagi ko'rsatkichlar xorijiy tajribalar natijalari bo'lib, ularni O'zbekiston sharoitidagi bevosita natija sifatida emas, integratsiyalashgan tizimning iqtisodiy imkoniyatlarini ifodalovchi empirik dalillar sifatida baholash lozim.

O'zbekiston sharoitida mazkur yondashuvni joriy etishda xo'jaliklararo kooperatsiya alohida ahamiyat kasb etadi. Har bir fermer xo'jaligining bir vaqtning o'zida ham o'simlikchilik, ham chorvachilik bilan shug'ullanishi iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiq bo'lmasligi mumkin. Shu sababli o'simlikchilikka ixtisoslashgan xo'jaliklarning ekin qoldiqlari va yem-xashak resurslarini chorvachilik xo'jaliklariga yetkazishi, chorvachilik xo'jaliklarining esa qayta ishlangan organik o'g'itlarni o'simlikchilik

xo'jaliklariga qaytarishi asosida hududiy resurs almashinuvi tizimini shakllantirish mumkin.

Bunday hamkorlik resurslarning yopiq aylanishini alohida xo'jalik chegarasidan hududiy darajaga olib chiqadi. Ilmiy tadqiqotlarda ham ixtisoslashgan o'simlikchilik va chorvachilik xo'jaliklari o'rtasida ozuqa hamda organik o'g'itlar almashinuvini tashkil etish resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish vositalaridan biri sifatida ko'rsatiladi. Integratsiyalashgan tizimlarda xo'jaliklararo aloqalarni rivojlantirish transport, saqlash va qayta ishlash infratuzilmasidan birgalikda foydalanish imkonini ham yaratadi.

Biroq regenerativ modelga o'tish ma'lum tashkiliy va iqtisodiy xarajatlarni talab qiladi. Go'ngni yig'ish va saqlash, kompost tayyorlash, yem-xashakni qayta ishlash, tashish va saqlash infratuzilmasini shakllantirish dastlabki investitsiyalarni talab etadi. Bundan tashqari, fermerlarda yangi ishlab chiqarish tizimlarini boshqarish bo'yicha bilim va amaliy ko'nikmalar yetarli bo'lishi zarur. Shu sababli integratsiyani rivojlantirish moliyaviy rag'batlantirish

⁴¹ Paramesh va boshq. (2021) hamda Shanmugam va boshq. (2024) tadqiqotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

<https://globalsciencehub.uz/index.php/IE/uz>

bilan bir qatorda ilmiy-konsalting va agroservis xizmatlarini ham qamrab olishi lozim.

Integratsiyaning samaradorligini baholashda faqat hosildorlik ko'rsatkichiga tayanish yetarli emas. Ishlab chiqarish tannarxi, tashqi ozuqa va o'g'it xarajatlarining kamayishi, sof daromad, rentabellik, ichki resurslardan foydalanish darajasi, qayta ishlangan organik chiqindilar hajmi, tuproq unumdorligi va bandlik ko'rsatkichlarini kompleks baholash talab etiladi. Bu regenerativ qishloq xo'jaligining ekologik natijalarini iqtisodiy samaradorlik bilan bog'lash imkonini beradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, O'zbekistonda o'simlikchilik va chorvachilik integratsiyasiga asoslangan regenerativ qishloq xo'jaligini rivojlantirish uchun hududlar kesimida resurs salohiyatini baholash, o'simlikchilik va chorvachilik xo'jaliklari o'rtasida kooperatsiyani yo'lga qo'yish, organik chiqindilarni qayta ishlash infratuzilmasini rivojlantirish, ushbu loyihalarni imtiyozli moliyalashtirish hamda fermerlarga ilmiy-amaliy maslahat xizmatlarini kengaytirish maqsadga muvofiq. Shuningdek, turli tuproq-iqlim hududlarida pilot integratsiyalashgan xo'jaliklarni tashkil etib, ularning iqtisodiy va ekologik natijalarini an'anaviy ishlab chiqarish tizimlari bilan uzoq muddat davomida taqqoslash zarur.

Xulosa qilib aytganda, o'simlikchilik va chorvachilik integratsiyasi regenerativ qishloq xo'jaligining resurslardan takroriy foydalanish tamoyilini amaliy jihatdan ro'yobga chiqaradi. Mazkur model bir tarmoqda hosil bo'ladigan qo'shimcha mahsulot va chiqindilarni ikkinchi tarmoqning ishlab chiqarish resursiga aylantirib, tashqi resurslarga bog'liqlikni kamaytirish, xarajatlarni maqbullashtirish, daromadlarni diversifikatsiyalash va tuproq unumdorligini tiklash imkonini beradi. O'zbekiston sharoitida esa ushbu tizimning samarali ishlashi xo'jaliklararo kooperatsiya, resurslarning aylanma harakati, qayta ishlash infratuzilmasi, moliyaviy rag'batlantirish va ilmiy-konsalting xizmatlarini o'zaro uyg'unlashtirishga bog'liq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- 1.Khangura R., Ferris D., Wagg C., Bowyer J. (2023). Regenerative Agriculture—A Literature Review on the Practices and Mechanisms Used to Improve Soil Health. *Sustainability*, 15(3), 2338. DOI: 10.3390/su15032338.
- 2.Shanmugam P.M. et al. (2024). Crop–livestock-integrated farming system: a strategy to achieve synergy between agricultural production, nutritional security, and environmental sustainability. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 8, 1338299. DOI: 10.3389/fsufs.2024.1338299.
- 3.Paramesh V. et al. (2021). Impact of integrated farming system on residue recycling, nutrient budgeting and soil health. *The Indian Journal of Agricultural Sciences*, 91(1), 44–48. DOI: 10.56093/ijas.v91i1.110923.
- 4.Kumar S., Bhatt B.P., Dey A., Shivani S., Kumar U., Idris M., Mishra J.S. (2018). Integrated farming system in India: Current status, scope and future prospects in changing agricultural scenario. *The Indian Journal of Agricultural Sciences*, 88(11). DOI: 10.56093/ijas.v88i11.84880.
- 5.Domínguez-Hernández A. et al. (2025). Impact of the Integration Level in Crop–Livestock Systems on Biomass Production, Nutrient Recycling, and Energy Efficiency. *Biomass*, 5(2), 19. DOI: 10.3390/biomass5020019.
- 6.U P., Nethra J., Rao M., Varshini P.A. (2025). Regenerative Agriculture and Soil Conservation: A Comprehensive Review. *International Journal of Environment and Climate Change*, 15(3). DOI: 10.9734/IJECC/2025/v15i34774.

Muallif(lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Hamroqulov Islomjon Qo'ziboy o'g'li Kasbi tumani fazli qishlog'i Grant o'quv markazida ingliz tili o'qituvchisi / Хамрокулов Исломжон Кузибой угли — преподаватель английского языка в учебном центре «Grant» Касбинского района / Khamroqulov Islomjon— English teacher at the “Grant” Learning Center in Kasbi district.

E-mail: islomjonhamroqulov16@gmail.com

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz